

פרשת "במדבר"

מאת מיכאלה קלי

הפעם לא אתייחס לפרשת השבוע אלא לאנקדוטה לשונית שקשורה באופן כללי בספר במדבר.

אנחנו רגילים לחשוב על "מדבר" כשם עצם פיזי, גאוגרפי, שקשור לאקלים ולחול; אבל מבחינת השפה **העברית המודרנית**, הצורה של המילה "מדבר" היא לא רק שם עצם אלא גם מקום של התרחשות: ה"מקלט" קולט את הנרדפים שמגיעים אליו; ב"מטבח" טובחים את החיה שאחר כך אוכלים; "משלט" הוא עמדה צבאית שממנה שולטים על הסביבה; והרועה יוצא עם הצאן אל ה"מרעה". לפי ההיגיון הזה, "מדבר" הוא מקום שמדברים בו.

מבחינת השפה **העברית העתיקה**, המשקל של המילה "מדבר" עוסק בפעולה. בשפת המקרא המילה "מקרא" ודאי לא מייצגת את מה שאנחנו מכנים היום "מקרא"; על פי פרנקל היא מייצגת פעולה של קריאה – ממש כמו ה"משנה", שיש לשנן. כך, "מדבר" הוא גם פעולת הדיבור, כמו שכתוב בשיר השירים: "הינך יפה, רעייתי, הינך יפה, עינייך יונים [...] שינייך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה [...] **כחוט השני שפתותייך ומדברך נאוה**". על פי אבן עזרא, "מדברך נאוה – הכוונה ל"דיבורך", "דברייך".

מבחינת ההתפתחות של בני ישראל בדרך להיות עם ישראל, ספר במדבר הוא שלב הדיבורים, המשא ומתן בין אלוהים לבין העם. אלוהים מדבר אל משה, משה מדבר אל בני ישראל והם מדברים אל משה ואל אלוהים – בדרך כלל דיבורים של תלונה ושל כעס ושל כפירה.

במזמור כט – מזמור לדוד – אנחנו אומרים "קול ה' יחיל מדבר, יחיל ה' מדבר קדש". לפי חלק מהפירושים "יחיל" פירושו "ירעיד" או "יפחיד" – קולו החזק של אלוהים ירעיד את המדבר – אבל יש גם פירושים (סדר אליהו רבה) שלפיהם "יחיל" פירושו מייחל או מקווה: כשקול ה' יחיל מדבר ואפילו "מדבר קדש", אלוהים מייחל לשמוע מהעם שלו דיבור של תפילה, של קודש ורוחניות. זו הציפייה שלו מאיתנו: שנתחיל לדבר באמת. דברים של טעם.

ברגע מסוים, כשהעם מתבגר, זה קורה – בסוף ספר במדבר, בפרשות מטות ומסעי. נגמר שלב הדיבורים ונגמר ספר במדבר, ומתחיל ספר דברים – שבעצם מסכם את מה שחשוב. ורק אחרי כל הדיבורים וכל הסיכומים העם יכול להיכנס לארץ, ומשה המגמגם שהתקשה בדיבור כבר יכול למות ולקבל קצת שקט.

אצל יהודים דיבור הוא עניין חשוב: אלוהים ברא את העולם בדיבור. דיבור הוא פעולה שיוצרת מציאות, לכן אסור לנו לרכל ולהוציא דיבה. פרויד, יהודי חכם, פיתח שיטה שלמה של ריפוי באמצעות דיבור. אני לא יודעת עד כמה הוא היה בקי במקורות, אבל יהודי חכם אחר כתב במשלי: "דאגה בלב איש – שיחנה", וחז"ל אמרו: שיחנה לאחרים (בבלי, סנהדרין), כדי שיעזרו לו.

☞ שבת שלום! ☞